

Anaximenes

Αναξίμενης

Testimonia DK 13 A (a testimonium edice J. Mansfeld)

Překlad a revize textu je jedním z výstupů předsokratovského semináře na Katedře filosofie a dějin přírodních věd PFF UK – Vojtěch Hladký, Zdeněk Kratochvíl, Radim Kočandrlé – a je součástí projektu *Raná řecká filosofie a přírodověda*, GAČR 401/07/0516.

A 1 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* II,3 Marcovich

Anaximenes, syn Eurystratův, Miletan, byl posluchačem Anaximandrovým. Říkal, že počátkem je vzduch, a [ten že] je bezmezný. Hvězdy se prý pohybují nikoliv pod Zemí, nýbrž okolo Země.

Užíval nářečí iónského, prostého a nezdobného. Žil v době pádu Sard, jak tvrdí Apollodóros, a zemřel v 63. olympiádě.¹

Byli též jiní dva Anaximenové, oba z Lampsaku: řečník a historik, který byl synem sestry řečníka, jenž sepsal činy Alexandrovy.

Ἀναξίμενης Εὐρυστράτου Μιλήσιος ἤκουσεν Ἀναξίμανδρου. οὗτος ἀρχὴν ἀέρα εἶπεν καὶ το[ῦτον] ἄπειρον. κινεῖσθαι δὲ τὰ ἄστροα οὐχ ὑπὸ γῆν, ἀλλὰ περὶ γῆν. κέχρηται τε λέξει Ἰάδι ἀπλήϊ καὶ ἀπερίττωι. καὶ γεγένηται μὲν, καθά φησιν Ἀπολλόδωρος (F GrHist. 244 F 66; II,1039), περὶ τὴν Σάρδεων ἄλωσιν, ἐτελεύτησε δὲ τῆι ἐξηκοστῆι τρίτῃ ὀλυμπιάδι.

γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλοι δύο, Λαμψακηνοί, ῥήτωρ καὶ ἱστορικός, ὃς ἀδελφῆς υἱὸς ἦν τοῦ ῥήτορος τοῦ τὰς Ἀλεξάνδρου πράξεις γεγραφότος.

Viz Pseudo-Anaximenes, *I. list* = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* II,4 Marcovich:

Anaximenes Pýthagorovi:

Thalés, syn Examyův (...), se ve stáří nedočkal šťastného konce. Vyšel v noci, jak byl zvyklý, se služkou, pozorovat ze zápraží svého domu hvězdy. A jak se tak díval, neuvědomil si, kde je, vykročil za okraj srázu a spadl z něho. Tak Miletané ztratili svého astronoma. My však, jeho žáci, buďme pamětlivi tohoto muže a stejně tak i naše děti a naši žáci, a stále se zabývejme jeho výkladem. Ať každá naše řeč začíná s Thalétem.

Ἀναξίμενης Πυθαγόρη·

Θαλῆς Ἐξαμύου ἐκ καλοῦ [πότμου ἐλθὼν] ἐπὶ γῆρας, οὐκ εὐποτμος οἴχεται· εὐφρόνης, ὥσπερ ἐώθεν, ἅμα τῆ ἀμφιπόλω προῖων ἐκ τοῦ αὐλίου τὰ ἄστροα

¹ Roku 528 až 525 před n. l.

ἐθηεῖτο· καὶ οὐ γὰρ ἐς μνήμην ἔθετο θεούμενος ἐς τὸ κρημνῶδες ἐκβὰς καταπίπτει. Μιλησίοισι μὲν νυν ὁ αἰθερολόγος ἐν τοιῶδε κεῖται τέλει. ἡμέες δὲ οἱ λεσχηνῶται αὐτοὶ τε μεμνώμεθα τοῦ ἀνδρός, οἳ τε ἡμέων παῖδες τε καὶ λεσχηνῶται, ἐπιδεξιῶμεθα δ' ἔτι τοῖς ἐκείνου λόγοις. ἀρχὴ μέντοι παντὸς τοῦ λόγου Θαλῆ ἀνακείσθω.

A 2 = *Súda*, s. v. Anaximenés

Anaximenés, syn Eurýstratũv, Mílét'an; filosof, žák a nástupce Anaximandra z Mílétu, prý také Parmenida [omy]. Žil v 55. [?] olympiádě² v době pádu Sard, když Peršan Kýros porazil Kroisa.³

Ἀναξιμένης Εὐρυστράτου Μιλήσιος φιλόσοφος, μαθητῆς καὶ διάδοχος Ἀναξιμάνδρου τοῦ Μιλησίου, οἳ δὲ καὶ Παρμενίδου ἔφασαν [?]. γέγονεν ἐν τῇ νε΄ ὀλυμπιάδι [?] ἐν τῇ Σάρδεων ἀλώσει, ὅτε Κῦρος ὁ Πέρσης Κροῖσον καθεῖλεν.

A 3 = Eusebios, *Chronicae*, olymp. 55,4

Fysik Anaximenés byl znám ve 4. roce 55. [?] olympiády [557/6 před n. l.].

Ἀναξιμένης φυσικὸς ἐγνωρίζετο ολ. 55, 4 [?].

A 4 = Aristotelés, *Metaphysica* I,3; 984a5

Anaximenés a Diogenés [z Apollónie] pokládají vzduch za dřívější než vodu a považují jej za hlavní princip jednoduchých těles [živlů].

Ἀναξιμένης δὲ ἀέρα καὶ Διογένης πρότερον ὕδατος καὶ μάλιστ' ἀρχὴν τιθέασι τῶν ἀπλῶν σωμάτων.

A 5/1 = Simplikios, *In Physica* 24,26

Anaximenés z Mílétu, syn Eurýstratũv, byl druhem Anaximandrovým. I on tvrdí, že základní přirozenost je jedna a bezmezná, stejně jako Anaximandros. Ne však neurčitá, jako u Anaximandra, ale určitá, neboť tvrdí, že je jí vzduch. Vzduch se pak liší řídkostí nebo

² Roku 560 až 557 před n. l.

³ Roku 546 nebo 545 před n. l.

hustotou podle podstat [prvků a dalších věcí]. Když vzduch řídne, vzniká oheň, když houstne, vzniká vítr, dále pak oblak. Když ještě více zhoustne, vzniká voda, pak země, potom kámen, a vše ostatní z těchto věcí. I on předpokládá věčný pohyb, kterým se rovněž děje přeměna.

Ἄναξιμένης δὲ Εὐρυστράτου Μιλήσιος, ἑταῖρος γεγονῶς Ἄναξιμάνδρου, μίαν μὲν καὶ αὐτὸς τὴν ὑποκειμένην φύσιν καὶ ἄπειρόν φησιν ὥσπερ ἐκεῖνος, οὐκ ἄοριστον δὲ ὥσπερ ἐκεῖνος, ἀλλὰ ὠρισμένην, ἀέρα λέγων αὐτὴν· διαφέρειν δὲ μανότητι καὶ πυκνότητι κατὰ τὰς οὐσίας. καὶ ἀραιούμενον μὲν πῦρ γίνεσθαι, πυκνούμενον δὲ ἄνεμον, εἶτα νέφος, ἔτι δὲ μᾶλλον ὕδωρ, εἶτα γῆν, εἶτα λίθους, τὰ δὲ ἄλλα ἐκ τούτων. κίνησιν δὲ καὶ οὗτος αἰδίου ποιεῖ, δι' ἣν καὶ τὴν μεταβολὴν γίνεσθαι.

A 5/2 = Simplicios, *In Physica* 22,9

Je třeba vědět, že něco jiného je to, co je bezmezná a vymezená co do počtu, což je vlastní těm, kteří mluví o mnohých počátcích. Něco jiného je však to, co je bezmezná nebo vymezená co do velikosti, jak [Aristotelés] kriticky zkoumá v úvahách o Melisovi a Parmenidovi, a toto spojuje i s Anaximandrem a s Anaximénem, kteří předpokládají jeden prvek, bezmezný co do velikosti.

ἐπιστῆσαι δὲ χρή, ὅτι ἄλλο μὲν ἐστὶ τὸ κατὰ πλῆθος ἄπειρον καὶ πεπερασμένον, ὃ τοῖς πολλὰς λέγουσι τὰς ἀρχὰς οἰκεῖον ἦν, ἄλλο δὲ τὸ κατὰ μέγεθος ἄπειρον ἢ πεπερασμένον, ὅπερ καὶ ἐξετάζει ἐν τοῖς πρὸς Μέλισσον καὶ Παρμενίδην λόγοις καὶ πρὸς Ἄναξιμάνδρον καὶ Ἄναξιμένην ἀρμόζει, ἐν μὲν ἄπειρον δὲ τῷ μεγέθει τὸ στοιχεῖον ὑποθεμένου.

A 5/3 = Simplicios, *In Physica* 149,32

Pouze u něj Theofrastos v *Historií*⁴ mluví o zředování a zhušťování; je však zřejmé, že [obrazu] zředění a zhušťování užívají i jiní.

ἐπὶ γὰρ τούτου μόνου Θεόφραστος ἐν τῇ Ἱστορίαι τὴν μάνωσιν εἰρηκε καὶ πύκνωσιν, δῆλον δὲ ὡς καὶ οἱ ἄλλοι τῇ μανότητι καὶ πυκνότητι ἐχρῶντο.

A 6 = Pseudo-Plútarchos, *Stromata* 3 (v: Eusebios, *Praeparatio evangelica* I,8,3); fr. 179.31–40 Sandbach (*Doxographi Graeci* p. 579–580)

Anaximénés prý řekl, že počátkem veškerenstva je vzduch, a ten že je bezmezný co do velikosti, je však určený svými kvalitami. Všechno se rodí podle jeho zhušťování a zase

⁴ Fr. 2 = *Doxographi Graeci* p. 477.

zředování. Pohyb existuje od věčnosti. Říká, že kontrakcí vzduchu vznikla nejprve velmi plochá Země. Proto také dává smysl, že je nadnášena vzduchem. Slunce, Měsíc a ostatní hvězdy mají počátek svého vzniku ze Země. Opravdu tedy tvrdí, že Slunce je zemí, a že nabývá dostatečné teploty svým prudkým pohybem.⁵

Ἄναξιμένην δέ φασι τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν τὸν ἀέρα εἶπεῖν καὶ τοῦτον εἶναι τῶι μὲν μεγέθει ἄπειρον, ταῖς δὲ περὶ αὐτὸν ποιότησιν ὠρισμένον· γεννᾶσθαί τε πάντα κατὰ τινα πύκνωσιν τούτου καὶ πάλιν ἀραιώσιν. τὴν γε μὴν κίνησιν ἐξ αἰῶνος ὑπάρχειν· πιλουμένου δὲ τοῦ ἀέρος πρώτην γεγενῆσθαι λέγει τὴν γῆν πλατεῖαν μάλα· διὸ καὶ κατὰ λόγον αὐτὴν ἐποχεῖσθαι τῶι ἀέρι· καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἔχειν ἐκ γῆς. ἀποφαίνεται γοῦν τὸν ἥλιον γῆν, διὰ δὲ τὴν ὀξεῖαν κίνησιν καὶ μάλα ἴκανῶς θερμότητα κίνησιν λαβεῖν.

A 7 = Hippolytos Rom., *Refutatio* I,7 Marcovich

(1) Anaximénés, který je také z Miletu, syn Eurystratův, pravil, že počátkem je neomezený vzduch, ze kterého vznikají {věci přítomné, minulé a také budoucí, i} bohové a božské věci, další věci pak vznikají z potomků vzduchu.

(1) Ἄναξιμένης δὲ καὶ αὐτὸς ὢν Μιλήσιος, υἱὸς δ' Εὐρυστράτου, ἀέρα ἄπειρον ἔφη τὴν ἀρχὴν εἶναι, ἐξ οὗ {τὰ γινόμενα [καὶ] τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐσόμενα καὶ} θεοὺς καὶ θεῖα γίνεσθαι, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ τῶν τούτου ἀπογόνων.

(2) Podoba vzduchu je takováto: Když je naprosto stejný, je pro zrak nezjevný. Stává se však zjevným díky chladu a teplu, i díky vláze a pohybu. Pohybuje se ovšem vždy. Kdyby se totiž nehýbal, nemohlo by se proměňovat to vše, co se proměňuje.

(2) τὸ δὲ εἶδος τοῦ ἀέρος τοιοῦτον· ὅταν μὲν ὁμαλώτατος ᾗ, ὄψει ἀδηλον, δηλοῦσθαι δὲ τῶι ψυχρῶι καὶ τῶι θερμῶι καὶ τῶι νοτερῶι καὶ τῶι κινουμένωι. κινεῖσθαι δὲ αἰεὶ· οὐ γὰρ [ἄν] μεταβάλλειν ὅσα μεταβάλλει, εἰ μὴ κινοῖτο.

(3) Zhuštěný a zředěný vzduch se jeví každý jinak. Když se totiž rozpíná a stává se řidším, vzniká oheň; zatímco vítr je znovu vzduch, středně zhuštěný. Ze vzduchu se stlačováním tvoří oblak, ještě dále voda. Je-li ještě více zhuštěn, tak země, a při největším zhuštění kameny. Nejzákladnějšími protiklady vznikání jsou tedy teplo a chlad.

⁵ Podle Sandbacha vznikla poslední věta záměnou s Anaximandrem.

(3) πυκνούμενον δὲ καὶ ἀραιούμενον διάφορον φαίνεσθαι· ὅταν γὰρ εἰς τὸ ἀραιότερον διαχυθῆι, πῦρ γίνεσθαι· ἀνέμον δὲ πάλιν εἶναι ἀέρα μέσως πυκνούμενον· ἐξ ἀέρος [δὲ] νέφος ἀποτελε[ῖ]σθαι κατὰ τὴν πίλησιν· ἔτι δὲ μᾶλλον ὕδωρ, ἐπὶ πλεῖον [δὲ] πυκνωθέντα γῆν καὶ εἰς τὸ μάλιστα {πυκνότατον} λίθους. ὥστε τὰ κυριώτατα τῆς γενέσεως ἐναντία εἶναι, θερμόν τε καὶ ψυχρόν.

(4) Země je plochá a vznáší se na vzduchu; podobně i Slunce a Měsíc i všechny ostatní hvězdy, které jsou ohnivé, se díky své plochosti vznášejí ve vzduchu.

(4) τὴν δὲ γῆν πλατεῖαν εἶναι ἐπ' ἀέρος ὀχουμένην, ὁμοίως δὲ καὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστροα πάντα πύρινα ὄντα ἐποχεῖσθαι τῷ ἀέρι διὰ πλάτος.

(5) Hvězdy vznikly ze země tím, že z ní vystupuje vláha, jejímž zředováním vzniká oheň, a z ohně, který je ve výši, se slučují hvězdy. V oblasti hvězd jsou však i zemité přirozenosti, pohybující se společně s nimi v kruhu.

(5) γεγονέναι δὲ τὰ ἄστροα ἐκ γῆς διὰ τὸ τὴν ἰκμάδα ἐκ ταύτης ἀνίστασθαι, ἧς ἀραιουμένης τὸ πῦρ γίνεσθαι, ἐκ δὲ τοῦ πυρὸς μετεωριζομένου τοὺς ἀστέρας συνίστασθαι. εἶναι δὲ καὶ γεώδεις φύσεις ἐν τῷ τόπῳ τῶν ἀστέρων συμ[περι]φερομένας ἐκεῖνοις.

(6) Anaximénés říká, že hvězdy se nepohybují pod Zemí, jak předpokládali jiní, nýbrž kolem Země, jako když se kolem naší hlavy točí plstěný klobouk. Slunce se neskryvá tím, že se pohybuje pod Zemí, nýbrž tím, že je kryto vyššími částmi Země – a také proto, že jeho vzdálenost od nás se zvětšuje. Hvězdy nehřejí proto, že jsou velice daleko.

(6) οὐ κινεῖσθαι δὲ ὑπὸ γῆν τὰ ἄστροα λέγει, καθὼς ἕτεροι ὑπειλήφασιν, ἀλλὰ περὶ γῆν, ὡσπερεὶ περὶ τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν στρέφεται τὸ πιλίον. κρύπτεσθαι δὲ τὸν ἥλιον οὐχ ὑπὸ γῆν φερόμενον, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τῆς γῆς ὑψηλοτέρων μερῶν σκεπόμενον καὶ διὰ τὴν πλείονα ἡμῶν αὐτοῦ γενομένην ἀπόστασιν. τὰ δὲ ἄστροα μὴ θερμαίνειν διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως.

(7) Větry se rodí, když se zvedá vzduch, který je částečně zhuštěn. Když se nashromáždí a ještě více zhoustne, rodí se mraky, a takto se vzduch dále proměňuje ve vodu. Kroupy vznikají tehdy, když voda z mraků ztuhne a padá. Sníh pak, když tyto vlhké věci ztuhnou.

(7) ἀνέμους δὲ γεννᾶσθαι, ὅταν ἐκ [μέρους] πεπυκνωμένος ὁ ἀήρ καὶ ἀρθεῖς φέρηται· συνελθόντα δὲ καὶ ἐπὶ πλεῖον παχυ[ν]θέντα νέφη γεννᾶσθαι καὶ οὕτως εἰς ὕδωρ μεταβάλλειν. χάλαζαν δὲ γίνεσθαι, ὅταν ἀπὸ τῶν νεφῶν τὸ ὕδωρ καταφερόμενον παγῆι· χιόνα δέ, ὅταν αὐτὰ ταῦτα ἐνυγρότερα ὄντα πῆξιν λάβηι.

(8) Blesk vzniká, když se mraky rozestoupí silou vanutí, neboť jejich rozestoupením vzniká svítivá a ohnivá záře. Duha se rodí ze slunečních paprsků, když dopadají do nashromážděného vzduchu. Zemětřesení vzniká, když je země příliš změněna ohřátím a chladnutím.

(8) ἀστραπὴν δ' ὅταν τὰ νέφη διυστῆται βίαι πνευμάτων· τούτων γὰρ διυσταμένων λαμπρὰν καὶ πυρῶδη γίνεσθαι τὴν αὐγὴν. ἴριον δὲ γεννᾶσθαι τῶν ἡλιακῶν αὐγῶν εἰς ἀέρα συνεστῶτα πιπτουσῶν. σεισμὸν δὲ τῆς γῆς ἐπὶ πλεῖον ἀλλοιουμένης ὑπὸ θερμοσίας καὶ ψύξεως.

(9) Takové jsou tedy Anaximenovy názory. Jeho mužný věk byl kolem prvního roku 58. olympiády [548 před n. l.].

(9) ταῦτα μὲν οὖν Ἀναξιμένης. οὗτος ἤκμασε περὶ ἔτος πρῶτον τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος.

A 8 = Hermiás, *Irrisio gentillium philosophorum* 7 Hanson

Jakmile jsem se domníval, že mám nehybný názor, vzal si jej Anaximenés a zvolal proti němu: Já ti však říkám, že veškerenstvo je vzduch. A ten se stává vodou a zemí, když se zhušťuje a shromažďuje; stává však se aithérem a ohněm, když se zředuje a rozptyluje. Když se pak vrací do své vlastní přirozenosti, stává se vzduchem. {Řídký, jestliže se zhušťuje, jak říká, proměňuje se.} A tak jsem přijal tento názor a miluji Anaximena.

ἐπειδὴν δὲ ἠγήσωμαι δόγμα ἔχειν ἀκίνητον, Ἀναξιμένης ὑπολαβὼν ἀντικέκραγεν· ἀλλ' ἐγὼ σοὶ φημι· τὸ πᾶν ἐστὶν ἀήρ, καὶ οὗτος πυκνούμενος καὶ συνιστάμενος ὕδωρ καὶ γῆ γίνεται, ἀραιούμενος δὲ καὶ διαχεόμενος αἰθήρ καὶ πῦρ, εἰς δὲ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἐπανιῶν ἀήρ {ἀραιός, εἰ δὲ καὶ πυκνωθῆ, φησίν, ἐξαλλάσσεται}. καὶ πάλιν αὖ τούτῳ μεθαρμόζομαι καὶ τὸν Ἀναξιμένην φιλῶ.

A 9 = Cicero, *Academica priora* II,118,1

Potom se jeho posluchač Anaximenés domníval, že vzduch je bezmezný, ale ty věci, které se z něho rodí, že jsou vymezené: rodí se totiž země, voda, oheň, ze kterých pak vše jest.

post eius auditor Anaximenes infinitum aera, sed ea, quae ex eo orerentur, definita: gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex iis omnia.

A 10 /1 = Cicero, *De natura deorum* I,10,26

Anaximénés potom stanovil, že vzduch je bůh, a že vzniká, že je nesmírný a bezmezný a vždy v pohybu. Jako kdyby mohl vzduch bez nějakého tvaru být bohem, neboť především bohu náleží, aby měl ne nějakou, ale nejkrásnější podobu. Jako kdyby vše, co vzniklo, nebylo nutně smrtelné.

post Anaximenes aera deum statuit eumque gigni esseque immensum et infinitum et semper in motu, quasi aut aer sine ulla forma deus esse possit, cum praesertim deum non modo aliqua, sed pulcherrima specie deceat esse, aut non omne quod ortum sit mortalitas consequatur.

A 10 /2 = Augustinus, *De civitate Dei* VIII,2

[Anaximandros] zůstavil svého žáka a nástupce Anaximena, který za příčiny všech věcí považoval bezmezný vzduch, bohy ani nepopíral, ani o nich nemlčel. Věřil však, že vzduch neučinili bohové, ale že oni sami povstali ze vzduchu.

iste Anaximenem discipulum et successorem reliquit, qui omnes rerum causas aeri infinito dedit, nec deos negavit aut tacuit non tamen ab ipsis aerem factum, sed ipsos ex aere ortos credidit.

A 10 /3 = Áetios I,7,13 Diels

Anaximénés říká, že [bohem je] vzduch. Těmto slovům je však třeba rozumět tak, že se jedná o síly, které prostupují prvky nebo těly.

Ἄναξιμένης τὸν ἀέρα [θεὸν εἶναι]· δεῖ δ' ὑπακούειν ἐπὶ τῶν οὕτως λεγομένων τὰς ἐνδιηκούσας τοῖς στοιχείοις ἢ τοῖς σώμασι δυνάμεις.

A 11 = Simplikios, *In Physica* 1121,12

Jeden svět pokládají za vzniklý a zanikající ti, kdo říkají, že svět vždy jest, ale není vždy tentýž, nýbrž se pokaždé stává jiným, podle jakýchsi period časů; tak např. Anaximénés, Hérakleitos, Diogenés [z Apollónie] a později stoikové.

γενητὸν δὲ καὶ φθαρτὸν τὸν ἕνα κόσμον ποιοῦσιν, ὅσοι ἀεὶ μὲν φασιν εἶναι κόσμον, οὐ μὴν τὸν αὐτὸν ἀεὶ, ἀλλὰ ἄλλοτε ἄλλον γινόμενον κατὰ τινὰς χρόνων περιόδους, ὡς Ἄναξιμένης τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ Διογένης καὶ ὕστερον οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς.

A 12 = Áetios II,2,4 Mansfeld–Runia

Jedni se domnívají, že [svět] se otáčí jako mlýnský kámen, jiní zase, že jako kolo.

καὶ οἱ μὲν μυλοειδῶς, οἱ δὲ τροχοῦ δίκην περιδινεῖσθαι, [τὸν κόσμον].

A 13 = Áetios II,11,1 Mansfeld–Runia

O nebi, jaká je jeho jsoucnost:

Anaximenés tvrdí, že nejzazší okruh je zemitý.

Περὶ οὐρανοῦ, τίς ἡ τούτου οὐσία.

Ἄναξιμένης τὴν περιφορὰν τὴν ἐξωτάτῳ γηίνῃν.

A 14 /1 = Áetios II,13,9 Mansfeld–Runia

Jaká je podstata nebeských těles, planet a stálic:

Anaximenés říká, že přirozenost nebeských těles je ohnivá; že však zahrnuje i jakási zemitá tělesa unášená dokola spolu s nimi, která nejsou viditelná.

Τίς ἡ οὐσία τῶν ἀστρῶν, πλανητῶν καὶ ἀπλανῶν.

Ἄναξιμένης πυρίνην μὲν τὴν φύσιν τῶν ἀστρῶν, περιέχειν δέ τινα καὶ γεώδη σώματα συμπεριφερόμενα τούτοις ἀόρατα.

A 14 /2 = Áetios II,14,3–4 Mansfeld–Runia

O tvarech hvězd:

Anaximenés [říkal, že hvězdy] jsou připevněny v kříšťálovitém [nebi] jako hřebíky. Někteří je však mají za ohnivé lístky, jako obrázky.

Περὶ σχημάτων ἀστέρων.

Ἄναξιμένης ἤλων δίκην καταπεπηγέναι τῷ κρυσταλλοειδεῖ. ἔνιοι δὲ πέταλα εἶναι πύρινα ὡσπερ ζωγραφήματα.

A 14 /3 = Áetios II,16,5 Mansfeld–Runia

O oběhu a pohybu nebeských těles:

Anaximenés říkal, že hvězdy nekrouží pod Zemí, nýbrž okolo Země.

Περὶ τῆς τῶν ἀστέρων φορᾶς καὶ κινήσεως.

Ἄναξιμένης οὐχ ὑπὸ τὴν γῆν, περὶ αὐτὴν δὲ στρέφεισθαι τοὺς ἀστέρας.

A 14 /4 = Aristotelés, *Meteorologica* II,1; 354a27

Dokladem toho, že severní část Země je vysoká, má být přesvědčení četných dávných meteorologů, že Slunce se nepohybuje pod Zemí, nýbrž kolem Země a její severní části; že mizí a tak působí noc, protože směrem k severu je Země vysoká.

περὶ δὲ τοῦ τὰ πρὸς ἄρκτον εἶναι τῆς γῆς ὑψηλὰ σημεῖόν τι καὶ τὸ πολλοὺς πεισθῆναι τῶν ἀρχαίων μετεωρολόγων τὸν ἥλιον μὴ φέρεσθαι ὑπὸ γῆν, ἀλλὰ περὶ τὴν γῆν καὶ τὸν τόπον τοῦτον, ἀφανίζεσθαι δὲ καὶ ποιεῖν νύκτα διὰ τὸ ὑψηλὴν εἶναι πρὸς ἄρκτον τὴν γῆν.

A 14 /5 = Áetios II,19,1–2 Mansfeld–Runia

Jak nastávají hvězdná znamení [zimy i léta]:

Platón [tvrdil], že znamení, jak zimní, tak letní, se dějí podle východů a západů hvězd, totiž Slunce, Měsíce a ostatních planet a stálic. Anaximenés však tvrdil, že žádné z těchto [znamení] se neděje díky nim, ale pouze díky Slunci.

Περὶ ἐπισημασίας ἀστέρων.

Πλάτων τὰς ἐπισημασίας τὰς χειμερινὰς τε καὶ τὰς θερινὰς κατὰ τὰς τῶν ἀστέρων ἐπιτολὰς τε καὶ δυσμὰς γίνεσθαι, ἡλίου τε καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων πλανητῶν καὶ ἀπλανῶν. Ἀναξιμένης δὲ διὰ μὲν ταῦτα μηδὲν τούτων, διὰ δὲ τὸν ἥλιον μόνον.

A 14a = Plinius, *Naturalis historia* II,186–187

Tak se děje, že díky různému přírůstku světla nejdelší den v Meroé zahrnuje 12 rovnídennostních hodin a 8 devítin jedné hodiny, v Alexandrii však 14 hodin, v Itálii 15, v Británii 17 (...) Tento výklad stínů, který se nazývá gnómonika, objevil Anaximenés z Mílétu, žák Anaximandrův, o kterém jsme mluvili, a jako první představil v Lakedaimónii hodiny, které nazývají *skiothérikon* [lapač stínů].

sic fit ut vario lucis incremento in Meroe longissimus dies XII horas aequinoctialis et octo partis unius horae colligat, Alexandriae vero XIII horas, in Italia XV, in Britannia XVII ... (187) umbrarum hanc rationem et quam vocant gnomonicen invenit Anaximenes Milesius, Anaximandri, de quo diximus (12 A 5), discipulus, primusque horologium quod appellant sciothericon Lacedaemone ostendit.

A 15 /1 = Áetios II,20,3 Mansfeld–Runia

O podstatě Slunce:

Anaximenés a Parmenidés [říkají, že Slunce je] ohnivý.

Περὶ οὐσίας ἡλίου.

Ἄναξιμένης, Παρμενίδης πύρινον.

A 15 /2 = Áetios II,22,1 Mansfeld–Runia

O tvaru Slunce:

Anaximenés a Alkmaión [říkají], že (B 2a) Slunce je ploché jako list.

Περὶ σχήματος ἡλίου.

Ἄναξιμένης, Ἀθηναίων πλατὺν ὡς πέταλον τὸν ἥλιον.

A 15 /3 = Áetios II,23,1 Mansfeld–Runia

O obratech Slunce:

Anaximenés [říká], že hvězdy [Slunce, Měsíc a planety?] jsou zatlačovány zhuštěným vzduchem, který jim klade odpor.

Περὶ τροπῶν ἡλίου.

Ἄναξιμένης ὑπὸ πεπυκνωμένου ἀέρος καὶ ἀντιτύπου ἐξωθείσθαι τὰ ἄστρα.

A 16 /1 = Theón ze Smyrny, *De utilitate mathematicae* 198,14 Hiller

Eudémos v *Dějínách astronomie* vypráví, že Oinopidés (...), a že Anaximenés [objevil], že Měsíc má světlo ze Slunce, a jakým způsobem se zatmívá.

Εὐδήμος ἱστορεῖ ἐν ταῖς Ἀστρολογίαις (fr. 94 Sp.), ὅτι Οἰνοπίδης (c. 41,7) εὗρε πρῶτος ..., Ἄναξιμένης δὲ ὅτι ἡ σελήνη ἐκ τοῦ ἡλίου ἔχει τὸ φῶς καὶ τίνα ἐκλείπει τρόπον.

A 16 /2 = Áetios II,25,2 Mansfeld–Runia

O podstatě Měsíce:

Podle Anaximena, Parmenida a Hérakleita je Měsíc ohnivý.

Περὶ οὐσίας σελήνης.

Ἄναξιμένης, Παρμενίδης, Ἡράκλειτος πυρίνην τὴν σελήνην.

A 17 /1 = Áetios III,3,2 Diels

Anaximénés říká [o blýskání] totéž jako Anaximandros a dodává, že také moře zazáří, když je rozčísnuťo vesly.

Ἄναξιμένης ταῦτα τούτωι [περὶ βροντῶν κτλ.] προστιθεὶς τὸ ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἥτις σχιζομένη ταῖς κώπαις παραστίλβει.

A 17 /2 = Áetios III,4,1 Diels

Podle Anaximena oblaka vznikají, když se vzduch příliš zhustí. Když se ještě více stlačí, vyjde déšť, avšak kroupy tehdy, když padající voda ztuhne; sníh tehdy, když je ve vlhku obsaženo trochu vanutí.

Ἄναξιμένης νέφη μὲν γίνεσθαι παχυνθέντος ἐπὶ πλεῖον τοῦ ἀέρος, μᾶλλον δ' ἐπισυναχθέντος ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὄμβρους, χάλαζαν δέ, ἐπειδὴν τὸ καταφερόμενον ὕδωρ παγῆι, χιόνα δ' ὅταν συμπεριληφθῆι τι τῶι ὑγρῶι πνευματικόν.

A 18 /1 = Áetios III,5,10 Diels

Anaximénés tvrdí, že duha vzniká, když sluneční záře dopadá na hustý, tlustý a temný mrak tak, že paprsky, které se u něj shromažďují, nemohou projít ven.

Ἄναξιμένης ἴριν γίνεσθαι κατ' αὐγασμὸν ἡλίου πρὸς νέφει πυκνῶι καὶ παχεῖ καὶ μέλανι παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰς ἀκτῖνας εἰς τὸ πέραν διακόπτειν ἐπισυνισταμένας αὐτῶι.

A 18 /2 = Scholia Arati 515,27 M.

Anaximénés říká, že duha vzniká, když sluneční záře dopadne do hustého a stlačeného vzduchu. Tehdy se jeho přední část jeví díky Slunci [?] rudá, neboť je rozžhavená od paprsků; zbývající část pak černá, neboť v ní převládá vlhkost. V noci prý duha vzniká od Měsíce, ne však často, neboť úplněk není vždy a Měsíc má světlo slabší než Slunce.

τὴν ἴριν Ἄναξιμένης φησὶ γίνεσθαι, ἥνικα ἂν ἐπιπέσωσιν αἱ τοῦ ἡλίου αὐγαὶ εἰς παχὺν καὶ πυκνὸν τὸν ἀέρα. ὅθεν τὸ μὲν πρότερον αὐτοῦ τοῦ ἡλίου φοινικοῦν φαίνεται, διακαϊόμενον ὑπὸ τῶν ἀκτῖνων, τὸ δὲ μέλαν, κατακρατούμενον ὑπὸ τῆς ὑγρότητος. καὶ νυκτὸς δέ φησὶ γίνεσθαι τὴν ἴριν ἀπὸ τῆς σελήνης, ἀλλ' οὐ

πολλάκις διὰ τὸ μὴ πανσέληνον εἶναι διὰ παντὸς καὶ ἀσθενέστερον αὐτὴν φῶς ἔχειν τοῦ ἡλίου.

A 19 = Galénos, *In Hippocratis De natura hominis* XVI,395 Kühn

Anaximénés si myslí, že větry vznikají z vody a vzduchu, a pohybují se s nevídanou silou, prudce a tak rychle, jako létají ptáci.

Ἄναξιμένης δὲ ἐξ ὕδατος καὶ ἀέρος γίνεσθαι τοὺς ἀνέμους βούλεται καὶ [τῆ] ῥύμηι τινὶ ἀγνώστῳ βιαίως φέρεσθαι καὶ τάχιστα ὡς τὰ πτηνὰ πέτεσθαι.

A 20 /1 = Áetios III,10,3 Diels

Podle Anaximena má Země podobu stolu.

Ἄναξιμένης τραπεζοειδῆ.

A 20 /2 = Aristotelés, *De caelo* II,13; 294b13

Anaximénés, Anaxagórás a Démokritos však tvrdí, že příčinou toho, že Země stojí, je její plochost. Nerazí si cestu vzduchem pod sebou, ale překrývá jej jako poklice, což plochá tělesa zjevně dělají. Ta jsou totiž vůči větru nehybná díky protitlaku. Tvrdí, že takto to činí i Země svou plochostí vůči vzduchu pod ní. Vzduch nemá dostatečné místo, aby se pohnul, zůstává dole a v klidu, jako voda v klepsydrě.

Ἄναξιμένης δὲ καὶ Ἄναξαγόρας καὶ Δημόκριτος τὸ πλάτος αἴτιον εἶναι φασὶ τοῦ μένειν αὐτὴν· οὐ γὰρ τέμνειν, ἀλλ' ἐπιπωματίζειν τὸν ἀέρα τὸν κάτωθεν, ὅπερ φαίνεται τὰ πλάτος ἔχοντα τῶν σωμάτων ποιεῖν· ταῦτα γὰρ καὶ πρὸς τοὺς ἀνέμους ἔχει δυσκινήτως διὰ τὴν ἀντέρεισιν. ταῦτο δὲ τοῦτο ποιεῖν τῷ πλατεὶ φασὶ τὴν γῆν πρὸς τὸν ὑποκείμενον ἀέρα. τὸν δ' οὐκ ἔχοντα τοῦ μεταστῆναι τόπον ἰκανὸν ἀθρόον τῷ κάτωθεν ἡρεμεῖν, ὥσπερ τὸ ἐν ταῖς κλεψύδραις ὕδωρ.

A 20 /3 = Áetios III,15,8 Diels

O zemětřeseních:

Anaximénés [o Zemi]: Díky plochosti je nadnášena vzduchem.

Περὶ σεισμῶν γῆς.

Ἄναξιμένης διὰ τὸ πλάτος ἐποχεῖσθαι τῷ ἀέρι.

A 21 = Aristotelés, *Meteorologica* II,7; 365b6

Anaximenés říká, že když je Země promočena deštěm a vysušena, puká a pádem odlamovaných návrší se otřásá. Proto zemětřesení nastávají v dobách horka, nebo zase za velkých dešťů, neboť v dobách horka, jak bylo řečeno, vysušená země puká a [naopak] příliš vlhká země se rozpadá.

Ἄναξιμένης δέ φησι βροχομένην τὴν γῆν καὶ ξηρανομένην ῥήγνυσθαι καὶ ὑπὸ τούτων τῶν ἀπορρηγνυμένων κολωνῶν ἐμπιπτόντων σειεσθαι· διὸ καὶ γίγνεσθαι τοὺς σεισμοὺς ἔν τε τοῖς αὐχμοῖς καὶ πάλιν ἔν ταῖς ὑπερομβροῖαις· ἔν τε γὰρ τοῖς αὐχμοῖς, ὥσπερ εἴρηται, ξηρανομένην ῥήγνυσθαι καὶ ὑπὸ τῶν ὑδάτων ὑπερυγρομένην διαπίπτειν.

A 22 = Galénos, *In Hippocratis De natura hominis* XV,25 Kühn

Neříkám však, že člověk je veskrze vzduch, jako Anaximenés.

οὔτε γὰρ πάμπαν ἀέρα λέγω τὸν ἄνθρωπον ὥσπερ Ἄναξιμένης.

A 23 = Ióannés Filoponos, *De anima* 9,9

Jiní považovali [duši] za vzdušnou, jako Anaximenés a někteří ze stoiků.

οἱ δὲ ἀερίαν [τὴν ψυχὴν] ὡς Ἄναξιμένης καὶ τινες τῶν Στωικῶν.

Viz Diogenés z Apollónie A 20; Platón, *Phaedo* 96b (= Alkmaíon A 11); Empedoklés A 76.

Fr. 6 Mansfeld = *Turba philosophorum* 110,23 (Sermo 2) Ruska

Anaximenés říká: Velebím a ctím vzduch – abych posílil Anaximandrovu řeč – neboť díky němu [vzduchu] se [alchymické] dílo zdokonaluje, [a vzduch] se zhušťuje a zředuje, otepluje a ochlazuje. K jeho zhušťování však dochází, když se kvůli oddálení Slunce od něj odděluje. K jeho zředění dochází, když Slunce vystoupí na nebi do výšky, vzduch se ohřívá a řídne. Podobně se děje v souvislosti s jarem, v době, která se nevyznačuje teplem ani chladem. Neboť podle střídání řádu ustanoveného ke střídání rozdílů [během] roku nastává i změna do zimy. Tehdy vzduch houstne, protože se od něj Slunce vzdaluje. A tehdy dostihuje lidi chlad. Když vzduch řídne, je Slunce blízko, a když je blízko a vzduch řídne, přichází k lidem teplo.

ait Exumdrus: magnifico aera et honorifico – ut Eximedri roborem sermonem – eo quod per ipsum opus emendatur, et spissatur et rarescit et calefit et frigescit. eius autem spissitudo fit, quando disiugitur propter solis elongationem; eius vero raritas fit, quando in caelo exaltato sole calescit aer et rarescit. similiter vero fit in veris complexione, in temporis nec calidi nec frigidu distinctione. nam secundum alterationem dispositionis constitutae ad distinctiones anni alterandas hyems alteratur. aer igitur spissatur, cum ab eo sol elongatur, et nunc hominibus frigus pervenit; aere vero rarescente prope fit sol, quo propinquo et aere rarescente calor pervenit hominibus.

Aristotelés, Meteorologica 365a14-19 (viz **DK 68 A 7**)

O zemětřesení a pohybu země je potom třeba říci:

Příčina, která s touto událostí souvisí, je tohoto druhu. Až doposud jsou o tom tři výklady od tří autorů. Vyjadřovali se o tom Anaxagorás z Klazomen a dříve Anaximénés z Mílétu, později Démokritos z Abdér.

περὶ δὲ σεισμοῦ καὶ κινήσεως γῆς μετὰ ταῦτα λεκτέον·
 ἢ γὰρ αἰτία τοῦ πάθους ἐχομένη τούτου τοῦ γένους ἐστίν. ἔστι δὲ τὰ
 παρελημμένα μέχρι γε τοῦ νῦν χρόνου τρία καὶ παρὰ τριῶν. Ἀναξαγόρας τε γὰρ
 ὁ Κλαζομένιος καὶ πρότερον Ἀναξιμένης ὁ Μιλήσιος ἀπεφήναντο, καὶ τούτων
 ὕστερον Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης.